

УДК 37.01-053.8

DOI 10.31654/2663-4302-2020-PP-27-39

Borisyuk I.

podyplomowy Katedry Pedagogiki Społecznej i Pracy Socjalnej,
Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogoła, Ukraina

Novgorodska J.

kandydat nauk pedagogicznych, profesor nadzwyczajny Katedry Pedagogiki. Edukacji Podstawowej i
Zarządzania Oświatą, Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogoła, Ukraina

Szala A.

student studiów podyplomowych przygotowania pedagogicznego,
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Polska

SYSTEM WARTOŚCI KSZTAŁCĄCYCH SIĘ OSÓB DOROSŁYCH

Artykuł aktualizuje problematykę tworzenia systemu wartości jako aksjologicznej podstawy człowieka. Określona zostaje istota zjawiska "wartości"; ujawniono główne stanowiska naukowe naukowców krajowych i zagranicznych na temat badanego zjawiska. Dokonano analizy terminologii podanej w literaturze naukowej na ten temat. Przeanalizowano hierarchię wartości końcowych i instrumentalnych współczesnego człowieka.

Autorzy opisują czynniki wpływające na kształtowanie wartości życiowych. Przeanalizowano wpływ płci na kształtowanie się ich systemu wartości. Analiza porównawcza systemu wartości uczących się przedstawicieli różnych płci oraz kobiet i mężczyzn nie zajmujących się edukacją.

Badane są różnice w preferencjach wartości między mężczyznami i kobietami, którzy otrzymują wykształcenie, a nieuczącymi się przedstawicielami różnych płci. Zbadano różnice płci w preferencjach wartości między kobietami (mężczyznami), które otrzymują wykształcenie, a tymi, które go nie otrzymują.

Słowa kluczowe: wartości, orientacje wartości, hierarchia wartości, osobowość, płeć, różnica płci.

Sformułowanie problemu. System wartości, jak podaje W. Ignatczyk, zazwyczaj rozumiany jest jako system kategorii poznawczych człowieka, które służą mu do opisu oraz oceny świata i stanowi także podstawę dokonywanych przez niego wyborów pomiędzy liczbą pewnych stanów docelowych. Systemy te nie stanowią uniwersalnej kategorii, ponieważ nie dla wszystkich grup społecznych czy każdego człowieka określone cele mają taką samą ważność. Określony system wartości w znacznym stopniu kształtuje się pod wpływem zindywidualizowanych potrzeb oraz postaw jednostki, a także jej aspiracji [6, s. 133]. System wartości stanowi również istotny składnik kultury, w jakiej żyje człowiek [8, s. 261].

Próba opisu systemu wartości danego człowieka lub grupy społecznej czy całej zbiorowości, jak podkreśla S. Nowak, skupia się na dwóch głównych aspektach tego systemu wartości. Są to przekonania oraz odczucia ludzkie, które określane są mianem "wartości" [8, s. 261]. W literaturze aksjologicznej istnieje bogactwo definicji słowa "wartość" [3, s. 17–19]. Istnienie bogactwa definicyjnego tego terminu świadczy o jego wielowymiarowości oraz wieloznaczności i możliwości jego różnej interpretacji [4, s. 15]. W Encyklopedii Aksjologii Pedagogicznej odnajdujemy definicję wartości wyjaśniającą, że wartość to "podstawowa kategoria aksjologii (...), odnosząca się do tego, co cenne, godne posiadania, ważne, użyteczne, stanowiące cel ludzkich dążeń" [9, s. 1304]. Zgodnie z tą definicją oraz definicją "wartości" zaproponowaną przez M. Łobockiego wyjaśniającą, że wartością jest "to co jest cenne i ważne dla danej jednostki i społeczeństwa, jest godne pożądania i łączy się z pozytywnymi przeżyciami, co stanowi cel ludzkich dążeń" [7, s. 55], podobnie będzie rozpatrywany system wartości człowieka. S. Nowak stwierdza, że rozpatrując system wartości człowieka dokonuje się próby określenia tego, co jest dla

człowieka "bardziej lub mniej ważne – jakie przedmioty, sfery życia czy obszary rzeczywistości ich otaczającej koncentrują na sobie ich uwagę, wyzwalają emocje i oceny, wytwarzają poczucie identyfikacji czy zaangażowania" [8, s. 261].

Człowiek jako jednostka stanowi wraz z wartościami integralną całość; przyjmuje względem nich postawę wyboru bądź odrzucenia [1, s. 177]. Wartości stanowią nieodłączny element życia ludzkiego. Pełnią w jego życiu ważne funkcje. Wpływają na proces kształtowania charakteru jednostki, jak i całych społeczeństw [5, s.38]. Wartości w decydujący sposób wpływają na jakość życia ludzkiego, nadając mu jednocześnie kierunek [10, s. 158]. Pobudzają aktywność człowieka oraz motywują go i inspirują. Wartości stanowią również czynnik podmiotowości oraz autonomii człowieka [5, s. 39]. Przyczyniają się do integralnego rozwoju człowieka oraz budzą jego świadomość, wzmacniają jego wolę, a także dynamizują myślenie. Wartości budują życie duchowe człowieka i budzą świadomość własnego istnienia, a także pomagają w rozwiązywaniu konfliktów [1, s. 178].

W procesie edukacji wartości występują jako system norm, które rzutują na działania nauczycieli oraz uczniów. Podczas procesu kształcenia następuje odwołanie do wartości, z którymi uczniowie powinni się identyfikować. W procesie edukacji należy dążyć do tego, by wartości były rozpoznawane, rozumiane, akceptowane oraz respektowane. Proces kształcenia to proces kreowania ciągów poznawczych i zrozumiałych sytuacji aksjologicznych, w których uczeń ma możliwość poznania, zrozumienia i przyjęcia (bądź odrzucenia) danej wartości. Dzięki temu uczeń tworzy hierarchiczny system wartości [3, s. 29].

Pomimo tego, że życie społeczne człowieka zmienia się do późnego wieku, a każda kolejna rola społeczna wnosi nowe doświadczenia i rozwija nowe dążności, to jak twierdzi F. Znaniecki, "to te dążności społeczne rozwinięte w pierwszym okresie życia nadają główny kierunek tej ewolucji" [11, s. 115]. Pomimo tego, że świat wartości ma przede wszystkim istotne znaczenie, zwłaszcza dla ludzi młodych dopiero kształtujących swoją osobowość, jest również ważny dla człowieka w każdym wieku [2, s. 133].

Celem artykułu oraz przeprowadzonych badań własnych jest poznanie wartości preferowanych przez osoby dorosłe, które podejmują kształcenie. Główny problem badawczy przeprowadzonych badań zawierał się w pytaniu: Jaki jest kształt hierarchii wartości osób dorosłych, które się kształcą? W ramach przeprowadzonych badań przeanalizowano również wpływ płci badanych na kształt ich systemu wartości oraz dokonano analizy porównawczej systemu wartości kobiet i mężczyzn, którzy się kształcą, a także kobiet i mężczyzn niepodających kształcenia.

Przedstawianie materiału głównego. Badania zostały przeprowadzone w listopadzie 2019 roku. Badaniami zostali objęci słuchacze jednej ze szkół policealnych. Jest to Szkoła Policealna Centrum Nauki i Biznesu "ŻAK" w Chełmie. Szkoła ta jest jedną z największych sieci tego typu szkół w kraju, kształcąca osoby dorosłe na wielu kierunkach. W badaniu wzięły również udział losowo wybrane osoby dorosłe, obecnie nie kształcące się i nie planujące podjęcia nauki w przyszłości. Stanowiły one w prowadzonych badaniach grupę porównawczą.

Uczestnikami badań byli słuchacze kierunku florystyka i technik turystyki wiejskiej oraz losowo wybrane osoby dorosłe, które się nie kształcą (grupa kontrolna). Łącznie przebadano 98 osób (36 mężczyzn oraz 62 kobiety). Osoby badane zostały podzielone na dwie główne grupy badawcze: pierwszą stanowiło 51 osób dorosłych uczących się, a drugą 47 osób dorosłych, które nie podejmują nauki oraz na potrzeby prowadzonych analiz, wyżej wymienione grupy badawcze podzielono pod kątem płci badanych. Ze względu na specyfikę jednego z kierunków kształcenia, na którym przeprowadzono badania (florysta) wśród grupy osób uczących się liczba kobiet była dwukrotnie większa niż mężczyzn (34 kobiety oraz 17 mężczyzn). Wiek osób, które brały udział w badaniach oscylował w granicach 19 – 69 lat.

Udział w badaniu był dobrowolny i anonimowy. Badani zostali poproszeni o wybór 10 najważniejszych dla nich wartości spośród 40, znajdujących się w zastosowanym w badaniach katalogu. Każda z 40 zaprezentowanych w narzędziu badawczym wartości została uszczegółowiona krótkim opisem, np.: *miłość* (miłość do drugiego człowieka, dawanie i doświadczanie miłości, miłość bliźniego), *rodzina* (założenie rodziny, szczęście

rodzinne, dobre wychowanie dzieci), *zdrowie* (sprawność fizyczna i umysłowa, korzystny wygląd, sport, zdrowe środowisko), *praca zawodowa* (praca w zawodzie, mieć dobrą pracę, zadowolenie z pracy), *wiedza* (zdobywanie, gromadzenie i posiadanie wiedzy, erudycja), *własny rozwój* (poznanie i rozwijanie swych zdolności, realizowanie swych możliwości). Po wyborze 10 najważniejszych w ich życiu wartości, badani musieli uszeregować je od najważniejszej do najmniej cenionej. Na podstawie wyborów wartości dokonywanych przez badanych z katalogu zawierającego nazwy 40 wartości stworzono hierarchię najbardziej cenionych wartości przez osoby dorosłe, które brały udział w badaniach.

Wyniki badań własnych i ich omówienie. W pierwszej kolejności były rozpatrywane wartości preferowane przez osoby kształące się. Na podstawie dokonywanych przez nie wyborów konkretnych wartości stworzono hierarchie wartości tej grupy osób, która została przedstawiona w **tabeli 1**.

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 1, najbardziej cenioną wartością dla osób dorosłych kształących się jest zdrowie. Tak deklarowało 68,63 % badanych. Na szczycie hierarchii wartości preferowanych tych osób znalazły się również takie wartości jak: rodzina (64,71 %), miłość (62,75 %), szacunek (50,98 %) oraz wiedza (49,02 %). Badani wysoko cenią również własny rozwój (47,06 %) oraz mądrość (41,18 %). Osoby kształące się, które brały udział w badaniu, również wysoko umiejscawiają w hierarchii zainteresowania oraz wykształcenie. Tak deklaruje odpowiednio 37,25 % i 33,33 % badanych. Najmniej cenionymi wartościami w życiu badanych, którzy się kształcą są: spryt życiowy (5,88%), wygodne życie (5,88 %), pozycja społeczna (1,96 %) oraz władza (1,96 %).

Tabela 1
Hierarchia wartości preferowanych przez osoby dorosłe kształące się

| Wartość | N=51 | |
|---------------------------------|------|-------|
| | n | % |
| Zdrowie | 35 | 68,63 |
| Rodzina | 33 | 64,71 |
| Miłość | 32 | 62,75 |
| Szacunek | 26 | 50,98 |
| Wiedza | 25 | 49,02 |
| Własny rozwój | 24 | 47,06 |
| Mądrość | 21 | 41,18 |
| Pomoc innym ludziom | 19 | 37,25 |
| Zainteresowania | 19 | 37,25 |
| Wykształcenie | 17 | 33,33 |
| Godność osobowa | 17 | 33,33 |
| Prawda | 16 | 31,37 |
| Szczęście osobiste | 16 | 31,37 |
| Praca zawodowa | 16 | 31,37 |
| Dobro moralne | 16 | 31,37 |
| Umiejętność współżycia z ludźmi | 16 | 31,37 |
| Przyjaźń | 15 | 29,41 |
| Wiara w Boga | 13 | 25,49 |
| Sprawiedliwość | 13 | 25,49 |
| Pokój | 12 | 23,53 |
| Zabezpieczenie bytu | 12 | 23,53 |
| Kształtowanie charakteru | 12 | 23,53 |
| Radość życia | 11 | 21,57 |
| Samodzielność | 10 | 19,61 |
| Kontakt z przyrodą | 10 | 19,61 |
| Życie towarzyskie | 9 | 17,65 |
| Kultura | 8 | 15,69 |

| | | |
|--|---|-------|
| Spokój wewnętrzny | 7 | 13,73 |
| Wolność osobista | 7 | 13,73 |
| Poznanie świata | 6 | 11,76 |
| Piękno | 5 | 9,80 |
| Dobra materialne | 5 | 9,80 |
| Patriotyzm | 4 | 7,84 |
| Odnalezienie swojego miejsca w świecie | 4 | 7,84 |
| Realizacja zadania życiowego | 4 | 7,84 |
| Rozwój duchowy | 4 | 7,84 |
| Spryt życiowy | 3 | 5,88 |
| Wygodne życie | 3 | 5,88 |
| Pozycja społeczna | 1 | 1,96 |
| Władza | 1 | 1,96 |

*dane nie sumują się, ponieważ badani wskazywali kilka wartości

Źródło: badania własne

Po zapoznaniu się z wartościami szczególnie cenionymi przez osoby dorosłe, które się kształcą zbadano, jakie wartości cenią osoby dorosłe, które się nie kształcą. W **tabeli 2** w analogiczny sposób została stworzona i przedstawiona hierarchia wartości preferowanych przez te osoby.

Tabela 2

Hierarchia wartości preferowanych przez osoby dorosłe, które się nie kształcą

| Wartość | N=47 | |
|---------------------------------|------|-------|
| | n | % |
| Zdrowie | 33 | 70,21 |
| Miłość | 28 | 59,57 |
| Szacunek | 26 | 55,32 |
| Prawda | 22 | 46,80 |
| Rodzina | 21 | 44,68 |
| Godność osobowa | 20 | 42,55 |
| Pomoc innym ludziom | 18 | 38,30 |
| Radość życia | 17 | 36,17 |
| Pokój | 17 | 36,17 |
| Przyjaźń | 16 | 34,04 |
| Dobro moralne | 15 | 31,91 |
| Sprawiedliwość | 13 | 27,66 |
| Życie towarzyskie | 13 | 27,66 |
| Szczęście osobiste | 13 | 27,66 |
| Zabezpieczenie bytu | 13 | 27,66 |
| Praca zawodowa | 13 | 27,66 |
| Samodzielność | 12 | 25,53 |
| Wolność osobista | 12 | 25,53 |
| Wiara w Boga | 11 | 23,40 |
| Dobra materialne | 10 | 21,28 |
| Zainteresowania | 10 | 21,28 |
| Własny rozwój | 10 | 21,28 |
| Umiejętność współżycia z ludźmi | 10 | 21,28 |
| Piękno | 9 | 19,14 |
| Kontakt z przyrodą | 8 | 17,02 |
| Spryt życiowy | 7 | 14,89 |
| Wiedza | 7 | 14,89 |

| | | |
|--|---|-------|
| Kultura | 7 | 14,89 |
| Spokój wewnętrzny | 7 | 14,89 |
| Kształtowanie charakteru | 6 | 12,77 |
| Mądrość | 6 | 12,77 |
| Wygodne życie | 6 | 12,77 |
| Poznanie świata | 5 | 10,64 |
| Patriotyzm | 4 | 8,51 |
| Władza | 4 | 8,51 |
| Realizacja zadania życiowego | 4 | 8,51 |
| Rozwój duchowy | 4 | 8,51 |
| Odnalezienie swojego miejsca w świecie | 3 | 6,38 |
| Wykształcenie | 3 | 6,38 |
| Pozycja społeczna | 2 | 4,26 |

*dane nie sumują się, ponieważ badani wskazywali kilka wartości

Źródło: badania własne

Najbardziej cenią wartością dla osób badanych, które się nie kształcą, podobnie jak w przypadku osób kształcących się jest zdrowie, co deklaruje 70,21 % badanych. Wysoko umiejscawiają oni w hierarchii również takie wartości jak: miłość (59,57 %), szacunek (55,32 %), prawda (46,80 %) oraz rodzina (44,68%). Najmniej cenionymi wartościami dla osób dorosłych, które się nie kształcą, są takie wartości jak: pozycja społeczna (4,26 %), wykształcenie (6,38 %), odnalezienie swojego miejsca w świecie (6,38 %) i rozwój duchowy (8,51 %).

Przeprowadzone analizy pokazały, że osoby z tej grupy badawczej w przeciwieństwie do badanych, którzy się uczą, nie rangują zbyt wysoko wartości związanych w naukę; są to takie wartości jak wiedza, wskazywana przez 14,89 %, wykształcenie (6,38 %), mądrość (12,77 %) oraz wartości z nią związanych, czyli: własny rozwój czy zainteresowania, wskazywane przez 21,88 % badanych z tej grupy.

Na podstawie przedstawionych analiz, pomimo, że na szczycie hierarchii wartości osób z dwóch grup badawczych znalazły się podobne wartości, są zauważalne różnice w preferencji niektórych z nich pomiędzy osobami, które się kształcą oraz osobami, które się nie kształcą. Wynika z tego, że podjęty proces kształcenia ma wpływ na kształt hierarchii wartości człowieka, wpływa różnicująco.

Kształt hierarchii wartości człowieka uzależniony jest od wielu czynników. Należą do nich między innymi: wiek człowieka, jego miejsce zamieszkania i związane z tym środowisko życia czy płeć.

Po zapoznaniu się z hierarchią wartości preferowanych przez osoby badane z dwóch grup, sprawdzono również, jaki jest wpływ płci badanych na kształt ich hierarchii wartości; czy płeć wpływa różnicująco na kształt preferowanych przez nich wartości. W pierwszej kolejności zbadano czy istnieją różnice w preferencji wartości pomiędzy mężczyznami oraz kobietami, którzy podejmują naukę. W tabeli 3 przedstawiono wartości, które są szczególnie cenione przez mężczyzn oraz kobiety, którzy się kształcą.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 3 na szczycie hierarchii wartości preferowanych przez kobiety oraz mężczyzn, którzy się kształcą znalazły się takie wartości jak: zdrowie, miłość, rodzina. Mężczyźni wysoko cenią również wiedzę (64,75%), a najmniej cenioną wartością wśród mężczyzn są dobra materialne, pozycja społeczna, władza, spryt życiowy, które nie zostały wskazane przez żadnego z nich. Kobiety natomiast najmniej cenią taką wartość jak władza, która została wskazana tylko przez jedną z uczestniczących w badaniach kobiet. Pomimo niewielkich różnic ogólny kształt dwóch hierarchii jest zbliżony. Kilka wartości znalazło się na tej samej pozycji w hierarchii zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn. Są to takie wartości jak: umiejętność współżycia z ludźmi, kultura, zabezpieczenie bytu, zainteresowania oraz radość życia. Pewne różnice występują w rangowaniu 5 spośród 40 wartości przez badanych mężczyzn oraz kobiety. Różnice te dotyczą między innymi, takich wartości jak prawda, szczęście osobiste czy kształtowanie charakteru. Wszelkie pozostałe znaczące różnice zostały zaznaczone w **tabeli 3**.

Tabela 3

Hierarchia wartości preferowanych przez kobiety oraz mężczyzn kształcących się

| Hierarchia wartości mężczyzn, którzy się kształcą | | | Hierarchia wartości kobiet, które się kształcą | | |
|---|------|-------|--|------|-------|
| Wartość | N=17 | | Wartość | N=34 | |
| | n | % | | n | % |
| Miłość | 11 | 64,75 | Zdrowie | 25 | 73,53 |
| Wiedza | 11 | 64,75 | Rodzina | 22 | 64,71 |
| Rodzina | 11 | 64,75 | Miłość | 21 | 61,76 |
| Zdrowie | 10 | 58,82 | Szacunek | 17 | 50,00 |
| Mądrość | 9 | 52,94 | Własny rozwój | 15 | 44,12 |
| Szacunek | 9 | 52,94 | Wiedza | 14 | 41,17 |
| Własny rozwój | 7 | 41,18 | Pomoc innym ludziom | 13 | 38,24 |
| Szczęście osobiste | 7 | 41,18 | Godność osobowa | 13 | 38,24 |
| Zainteresowania | 7 | 41,18 | Zainteresowania | 12 | 35,29 |
| Wykształcenie | 7 | 41,18 | Prawda | 12 | 35,29 |
| Praca zawodowa | 6 | 35,29 | Mądrość | 12 | 35,29 |
| Pomoc innym ludziom | 6 | 35,29 | Przyjaźń | 11 | 32,35 |
| Umiejętność współżycia z ludźmi | 6 | 35,29 | Umiejętność współżycia z ludźmi | 10 | 29,41 |
| Kształtowanie charakteru | 6 | 35,29 | Wykształcenie | 10 | 29,41 |
| Dobro moralne | 6 | 35,29 | Praca zawodowa | 10 | 29,41 |
| Godność osobowa | 4 | 23,53 | Pokój | 10 | 29,41 |
| Prawda | 4 | 23,53 | Dobro moralne | 10 | 29,41 |
| Przyjaźń | 4 | 23,53 | Wiera w Boga | 9 | 26,47 |
| Sprawiedliwość | 4 | 23,53 | Szczęście osobiste | 9 | 26,47 |
| Kontakt z przyrodą | 4 | 23,53 | Sprawiedliwość | 9 | 26,47 |
| Zabezpieczenie bytu | 4 | 23,53 | Zabezpieczenie bytu | 8 | 23,53 |
| Wiera w Boga | 4 | 23,53 | Samodzielność | 8 | 23,53 |
| Radość życia | 3 | 17,65 | Radość życia | 8 | 23,53 |
| Spokój wewnętrzny | 3 | 17,65 | Życie towarzyskie | 7 | 20,59 |
| Kultura | 2 | 11,76 | Kultura | 6 | 17,65 |
| Patriotyzm | 2 | 11,76 | Kształtowanie charakteru | 6 | 17,65 |
| Pokój | 2 | 11,76 | Kontakt z przyrodą | 6 | 17,65 |
| Samodzielność | 2 | 11,76 | Wolność osobista | 6 | 17,65 |
| Poznanie świata | 2 | 11,76 | Dobra materialne | 5 | 14,71 |
| Odnalezienie swojego miejsca w świecie | 2 | 11,76 | Spokój wewnętrzny | 4 | 11,76 |
| Życie towarzyskie | 2 | 11,76 | Poznanie świata | 4 | 11,76 |
| Wolność osobista | 1 | 5,88 | Piękno | 4 | 11,76 |
| Wygodne życie | 1 | 5,88 | Rozwój duchowy | 3 | 8,82 |
| Rozwój duchowy | 1 | 5,88 | Spryt życiowy | 3 | 8,82 |
| Realizacja zadania życiowego | 1 | 5,88 | Realizacja zadania życiowego | 3 | 8,82 |
| Piękno | 1 | 5,88 | Wygodne życie | 2 | 5,88 |
| Spryt życiowy | 0 | 0,00 | Odnalezienie swojego miejsca w świecie | 2 | 5,88 |
| Władza | 0 | 0,00 | Patriotyzm | 2 | 5,88 |
| Pozycja społeczna | 0 | 0,00 | Pozycja społeczna | 1 | 2,94 |
| Dobra materialne | 0 | 0,00 | Władza | 1 | 2,94 |

*dane nie sumują się, ponieważ badani wskazywali kilka wartości

Źródło: badania własne

Następnie zbadano, czy istnieją różnice w preferencji wartości wśród kobiet i mężczyzn biorących udział w badaniach, którzy się nie kształcą. W tabeli 4 przedstawiono otrzymane wyniki.

Z przedstawionych w poniższej tabeli danych wynika, że zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn, którzy się nie kształcą na szczycie hierarchii wartości preferowanych znalazły się dokładnie te same wartości, w takich samych rangach. Są to takie wartości jak: zdrowie, rodzina, miłość, szacunek oraz prawda. Żaden z badanych mężczyzn nie ceni wykształcenia oraz odnalezienia swojego miejsca w świecie, natomiast do najmniej cenionych wartości wśród kobiet należą: realizacja zadania życiowego oraz pozycja społeczna, wskazywane przez jedną z badanych z tej grupy kobiet. Tę samą rangę, w przypadku kobiet, jak i mężczyzn otrzymały takie wartości jak: samodzielność, spokój wewnętrzny, kultura, spryt życiowy oraz własny rozwój i dobra materialne. Dość duże różnice zaobserwowano w hierarchizacji takich wartości jak: wykształcenie, życie towarzyskie czy mądrość, które były bardziej cenione przez mężczyzn. Wszystkie pozostałe i znaczące różnice w pozycji wartości w hierarchii wartości badanych kobiet i mężczyzn z tej grupy zostały zaznaczone w **tabeli 4**.

Tabela 4

**Hierarchia wartości preferowanych przez kobiety oraz mężczyzn,
którzy się nie kształcą**

| Hierarchia wartości mężczyzn, którzy się nie kształcą | | | Hierarchia wartości kobiet, które się nie kształcą | | |
|---|------|-------|--|------|-------|
| Wartość | N=19 | | Wartość | N=28 | |
| | n | % | | n | % |
| Zdrowie | 13 | 68,42 | Zdrowie | 20 | 71,43 |
| Rodzina | 11 | 57,89 | Rodzina | 20 | 71,43 |
| Miłość | 11 | 57,89 | Miłość | 17 | 60,71 |
| Szacunek | 10 | 52,63 | Szacunek | 16 | 57,14 |
| Prawda | 10 | 52,63 | Prawda | 12 | 42,86 |
| Pokój | 10 | 52,63 | Godność osobowa | 11 | 39,29 |
| Godność osobowa | 9 | 47,37 | Pomoc innym ludziom | 11 | 39,29 |
| Radość życia | 7 | 36,84 | Dobro moralne | 10 | 35,71 |
| Pomoc innym ludziom | 7 | 36,84 | Przyjaźń | 10 | 35,71 |
| Praca zawodowa | 6 | 31,58 | Życie towarzyskie | 9 | 32,14 |
| Sprawiedliwość | 6 | 31,58 | Zabezpieczenie bytu | 8 | 28,57 |
| Przyjaźń | 6 | 31,58 | Szczęście osobiste | 8 | 28,57 |
| Dobro moralne | 5 | 26,32 | Wiara w Boga | 7 | 25,00 |
| Szczęście osobiste | 5 | 26,32 | Praca zawodowa | 7 | 25,00 |
| Wolność osobista | 5 | 26,32 | Wolność osobista | 7 | 25,00 |
| Samodzielność | 5 | 26,32 | Samodzielność | 7 | 25,00 |
| Zabezpieczenie bytu | 5 | 26,32 | Sprawiedliwość | 7 | 25,00 |
| Zainteresowania | 5 | 26,32 | Radość życia | 7 | 25,00 |
| Życie towarzyskie | 4 | 21,05 | Pokój | 7 | 25,00 |
| Wiara w Boga | 4 | 21,05 | Piękno | 6 | 21,43 |
| Dobra materialne | 4 | 21,05 | Dobra materialne | 6 | 21,43 |
| Własny rozwój | 4 | 21,05 | Własny rozwój | 6 | 21,43 |
| Umiejętność współżycia z ludźmi | 4 | 21,05 | Umiejętność współżycia z ludźmi | 6 | 21,43 |
| Wygodne życie | 3 | 15,79 | Zainteresowania | 5 | 17,86 |
| Mądrość | 3 | 15,79 | Kontakt z przyrodą | 5 | 17,86 |
| Piękno | 3 | 15,79 | Wiedza | 5 | 17,86 |
| Kultura | 3 | 15,79 | Kultura | 4 | 14,29 |
| Spryt życiowy | 3 | 15,79 | Spryt życiowy | 4 | 14,29 |
| Spokój wewnętrzny | 3 | 15,79 | Spokój wewnętrzny | 4 | 14,29 |

| | | | | | |
|--|---|-------|--|---|-------|
| Kontakt z przyrodą | 3 | 15,79 | Kształtowanie charakteru | 4 | 14,29 |
| Realizacja zadania życiowego | 3 | 15,79 | Wykształcenie | 3 | 10,71 |
| Poznanie świata | 2 | 10,53 | Wygodne życie | 3 | 10,71 |
| Kształtowanie charakteru | 2 | 10,53 | Poznanie świata | 3 | 10,71 |
| Wiedza | 2 | 10,53 | Patriotyzm | 3 | 10,71 |
| Pozycja społeczna | 1 | 5,26 | Władza | 3 | 10,71 |
| Władza | 1 | 5,26 | Mądrość | 3 | 10,71 |
| Rozwój duchowy | 1 | 5,26 | Odnalezienie swojego miejsca w świecie | 3 | 10,71 |
| Patriotyzm | 1 | 5,26 | Rozwój duchowy | 3 | 10,71 |
| Odnalezienie swojego miejsca w świecie | 0 | 0,00 | Pozycja społeczna | 1 | 3,57 |
| Wykształcenie | 0 | 0,00 | Realizacja zadania życiowego | 1 | 3,57 |

*dane nie sumują się, ponieważ badani wskazywali kilka wartości
Źródło: badania własne

Po zapoznaniu się z różnicami w preferencji wartości przez kobiety oraz mężczyzn z dwóch grup badawczych (kształcących się i nie kształcących się) zbadano, czy istnieją różnice w obrębie jednej płci w preferencji wartości – pomiędzy kobietami, które się kształcą i tymi, które się nie kształcą i analogicznie pomiędzy mężczyznami z dwóch grup. W tabeli 5 oraz 6 przedstawiono otrzymane wyniki.

Po dokonaniu analizy porównawczej hierarchii wartości mężczyzn z obu grup wynika, że najbardziej cenioną wartością dla mężczyzn, którzy się kształcą jest miłość (64,75 %), zaś najmniej cenione są dobra materialne, pozycja społeczna, władza oraz spryt życiowy. Wartości te nie zostały wskazane przez żadnego z badanych mężczyzn. Natomiast mężczyźni, którzy się nie kształcą najbardziej cenią wartość zdrowia (68,42 %), zaś najmniej wykształcenie oraz odnalezienie swojego miejsca w świecie, których nie wskazał żaden mężczyzna z tej grupy. W analizie porównawczej bardziej widoczna jest różnica w preferencji niektórych wartości, które często uzyskiwały dość skrajne rangi, np. taka wartość jak wiedza czy wykształcenie, w dwóch grupach badawczych. Mężczyźni, którzy się kształcą wyżej rangowali wartości związane z nauką (wykształcenie, mądrość, wiedza) oraz wartości związane z własnym rozwojem i rozwijaniem swoich pasji i zainteresowań. Z kolei mężczyźni, którzy się nie kształcą wyżej umiejscawiali w swojej hierarchii takie wartości jak: spryt życiowy, dobra materialne czy wygodne życie. Wszelkie istotne różnice dotyczące zmian w preferencji wartości zostały zaznaczone w **tabeli 5**. Na tej samej pozycji w hierarchii mężczyzn z dwóch grup znalazły się takie wartości jak: władza, kultura, wiara w Boga, a także dobro moralne i praca zawodowa.

Tabela 5

Hierarchia wartości preferowanych przez mężczyzn, którzy się kształcą i mężczyzn, którzy się nie kształcą

| Hierarchia wartości mężczyzn, którzy się kształcą | | | Hierarchia wartości mężczyzn, którzy się nie kształcą | | |
|---|------|-------|---|------|-------|
| Wartość | N=17 | | Wartość | N=19 | |
| | n | % | | n | % |
| Miłość | 11 | 64,75 | Zdrowie | 13 | 68,42 |
| Wiedza | 11 | 64,75 | Rodzina | 11 | 57,89 |
| Rodzina | 11 | 64,75 | Miłość | 11 | 57,89 |
| Zdrowie | 10 | 58,82 | Szacunek | 10 | 52,63 |
| Mądrość | 9 | 52,94 | Prawda | 10 | 52,63 |
| Szacunek | 9 | 52,94 | Pokój | 10 | 52,63 |

| | | | | | |
|--|---|-------|--|---|-------|
| Własny rozwój | 7 | 41,18 | Godność osobowa | 9 | 47,37 |
| Zainteresowania | 7 | 41,18 | Radość życia | 7 | 36,84 |
| Szczęście osobiste | 7 | 41,18 | Pomoc innym ludziom | 7 | 36,84 |
| Wykształcenie | 7 | 41,18 | Sprawiedliwość | 6 | 31,58 |
| Praca zawodowa | 6 | 35,29 | Praca zawodowa | 6 | 31,58 |
| Umiejętność współżycia z ludźmi | 6 | 35,29 | Przyjaźń | 6 | 31,58 |
| Dobro moralne | 6 | 35,29 | Dobro moralne | 5 | 26,32 |
| Pomoc innym ludziom | 6 | 35,29 | Szczęście osobiste | 5 | 26,32 |
| Kształtowanie charakteru | 6 | 35,29 | Wolność osobista | 5 | 26,32 |
| Godność osobowa | 4 | 23,53 | Samodzielność | 5 | 26,32 |
| Prawda | 4 | 23,53 | Zabezpieczenie bytu | 5 | 26,32 |
| Przyjaźń | 4 | 23,53 | Zainteresowania | 5 | 26,32 |
| Sprawiedliwość | 4 | 23,53 | Życie towarzyskie | 4 | 21,05 |
| Kontakt z przyrodą | 4 | 23,53 | Umiejętność współżycia z ludźmi | 4 | 21,05 |
| Zabezpieczenie bytu | 4 | 23,53 | Dobra materialne | 4 | 21,05 |
| Wiara w Boga | 4 | 23,53 | Wiara w Boga | 4 | 21,05 |
| Radość życia | 3 | 17,65 | Własny rozwój | 4 | 21,05 |
| Spokój wewnętrzny | 3 | 17,65 | Wygodne życie | 3 | 15,79 |
| Patriotyzm | 2 | 11,76 | Mądrość | 3 | 15,79 |
| Pokój | 2 | 11,76 | Piękno | 3 | 15,79 |
| Kultura | 2 | 11,76 | Kultura | 3 | 15,79 |
| Samodzielność | 2 | 11,76 | Spryt życiowy | 3 | 15,79 |
| Poznanie świata | 2 | 11,76 | Spokój wewnętrzny | 3 | 15,79 |
| Odnalezienie swojego miejsca w świecie | 2 | 11,76 | Kontakt z przyrodą | 3 | 15,79 |
| Życie towarzyskie | 2 | 11,76 | Realizacja zadania życiowego | 3 | 15,79 |
| Wolność osobista | 1 | 5,88 | Poznanie świata | 2 | 10,53 |
| Wygodne życie | 1 | 5,88 | Kształtowanie charakteru | 2 | 10,53 |
| Rozwój duchowy | 1 | 5,88 | Wiedza | 2 | 10,53 |
| Realizacja zadania życiowego | 1 | 5,88 | Pozycja społeczna | 1 | 5,26 |
| Piękno | 1 | 5,88 | Rozwój duchowy | 1 | 5,26 |
| Władza | 0 | 0,00 | Władza | 1 | 5,26 |
| Spryt życiowy | 0 | 0,00 | Patriotyzm | 1 | 5,26 |
| Pozycja społeczna | 0 | 0,00 | Odnalezienie swojego miejsca w świecie | 0 | 0,00 |
| Dobra materialne | 0 | 0,00 | Wykształcenie | 0 | 0,00 |

*dane nie sumują się, ponieważ badani wskazywali kilka wartości

Źródło: badania własne

Analogicznej analizy porównawczej dokonano w przypadku kobiet z dwóch grup badawczych. Otrzymane wyniki przedstawiono w **tabeli 6**.

Tabela 6

Hierarchia wartości preferowanych przez kobiety, które się kształcą oraz kobiety, które się nie kształcą

| Hierarchia wartości kobiet, które się kształcą | | | Hierarchia wartości kobiet, które się nie kształcą | | |
|--|------|-------|--|------|-------|
| Wartość | N=34 | | Wartość | N=28 | |
| | n | % | | n | % |
| Zdrowie | 25 | 73,53 | Zdrowie | 20 | 71,43 |
| Rodzina | 22 | 64,71 | Rodzina | 20 | 71,43 |
| Miłość | 21 | 61,76 | Miłość | 17 | 60,71 |
| Szacunek | 17 | 50,00 | Szacunek | 16 | 57,14 |
| Własny rozwój | 15 | 44,12 | Prawda | 12 | 42,86 |
| Wiedza | 14 | 41,17 | Godność osobowa | 11 | 39,29 |
| Pomoc innym ludziom | 13 | 38,24 | Pomoc innym ludziom | 11 | 39,29 |
| Godność osobowa | 13 | 38,24 | Dobro moralne | 10 | 35,71 |
| Zainteresowania | 12 | 35,29 | Przyjaźń | 10 | 35,71 |
| Prawda | 12 | 35,29 | Życie towarzyskie | 9 | 32,14 |
| Mądrość | 12 | 35,29 | Zabezpieczenie bytu | 8 | 28,57 |
| Przyjaźń | 11 | 32,35 | Szczęście osobiste | 8 | 28,57 |
| Umiejętność współżycia z ludźmi | 10 | 29,41 | Samodzielność | 7 | 25,00 |
| Wykształcenie | 10 | 29,41 | Wolność osobista | 7 | 25,00 |
| Praca zawodowa | 10 | 29,41 | Praca zawodowa | 7 | 25,00 |
| Pokój | 10 | 29,41 | Wiara w Boga | 7 | 25,00 |
| Dobro moralne | 10 | 29,41 | Sprawiedliwość | 7 | 25,00 |
| Wiara w Boga | 9 | 26,47 | Radość życia | 7 | 25,00 |
| Szczęście osobiste | 9 | 26,47 | Pokój | 7 | 25,00 |
| Sprawiedliwość | 9 | 26,47 | Piękno | 6 | 21,43 |
| Radość życia | 8 | 23,53 | Własny rozwój | 6 | 21,43 |
| Samodzielność | 8 | 23,53 | Dobra materialne | 6 | 21,43 |
| Zabezpieczenie bytu | 8 | 23,53 | Umiejętność współżycia z ludźmi | 6 | 21,43 |
| Życie towarzyskie | 7 | 20,59 | Zainteresowania | 5 | 17,86 |
| Kontakt z przyrodą | 6 | 17,65 | Kontakt z przyrodą | 5 | 17,86 |
| Kształtowanie charakteru | 6 | 17,65 | Wiedza | 5 | 17,86 |
| Kultura | 6 | 17,65 | Spryt życiowy | 4 | 14,29 |
| Wolność osobista | 6 | 17,65 | Spokój wewnętrzny | 4 | 14,29 |
| Dobra materialne | 5 | 14,71 | Kultura | 4 | 14,29 |
| Spokój wewnętrzny | 4 | 11,76 | Kształtowanie charakteru | 4 | 14,29 |
| Poznanie świata | 4 | 11,76 | Poznanie świata | 3 | 10,71 |
| Piękno | 4 | 11,76 | Wygodne życie | 3 | 10,71 |
| Rozwój duchowy | 3 | 8,82 | Wykształcenie | 3 | 10,71 |
| Spryt życiowy | 3 | 8,82 | Patriotyzm | 3 | 10,71 |
| Realizacja zadania życiowego | 3 | 8,82 | Władza | 3 | 10,71 |
| Wygodne życie | 2 | 5,88 | Mądrość | 3 | 10,71 |
| Odnalezienie swojego miejsca w świecie | 2 | 5,88 | Odnalezienie swojego miejsca w świecie | 3 | 10,71 |
| Patriotyzm | 2 | 5,88 | Rozwój duchowy | 3 | 10,71 |
| Pozycja społeczna | 1 | 2,94 | Pozycja społeczna | 1 | 3,57 |
| Władza | 1 | 2,94 | Realizacja zadania życiowego | 1 | 3,57 |

*dane nie sumują się, ponieważ badani wskazywali kilka wartości
Źródło: badania własne

Przeprowadzona analiza pokazuje, że zarówno kobiety, które się kształcą i te, które nie podejmują nauki, najbardziej cenią takie wartości jak: zdrowie, rodzina, miłość oraz szacunek. Najmniej cenionymi wartościami dla kobiet, które się kształcą są władza oraz pozycja społeczna, wybrane przez jedną z badanych, a także patriotyzm wskazany przez 5,88% badanych, zaś dla kobiet nie kształcących się do najmniej cenionych wartości należą: realizacja zadania życiowego i pozycja społeczna wybierane przez jedną z badanych kobiet oraz rozwój duchowy wskazany przez trzy badane. Na tej samej pozycji w dwóch hierarchiach znalazły się takie wartości jak: kontakt z przyrodą, odnalezienie swojego miejsca w świecie, praca zawodowa, zdrowie, rodzina, miłość, szacunek oraz poznawanie świata. W przypadku kobiet z dwóch grup widoczne są różnice, czasami dość znaczące w preferencji niektórych wartości. Kobiety kształcące się bardziej cenią wartość mądrości, wykształcenia czy zainteresowań oraz własnego rozwoju. Kobiety, które się nie kształcą bardziej cenią samodzielność, piękno czy zabezpieczenie bytu. Wszystkie różnice w preferencji określonych wartości przez kobiety z dwóch grup badawczych zostały zaznaczone w tabeli 6.

Po dokonanych analizach wpływu płci badanych na kształt ich hierarchii wartości zauważono, że płeć badanych wpływa różnicująco na ich system wartości. Różnice te dotyczą niektórych wartości. Duże różnice w preferencji wartości dostrzegane są jednak w obrębie tej samej płci, ale reprezentujące różne grupy badawcze (pomiędzy kobietami uczącymi się i nie uczącymi się oraz analogicznie wśród mężczyzn). Można wnioskować, że różnice te jednak nie wynikają tylko i wyłącznie z różnicy płci, lecz istotnego wpływu uczestnictwa tych badanych w procesie kształcenia, co przekłada się na różnice w wartościowaniu i postrzeganiu w odmienny sposób pewnych wartości.

Podsumowanie. Jak wspomniano na wstępie artykułu, z procesem edukacji nierozzerwalnie łączą się wartości. Podjęte badania miały ukazać, jaka jest ich rola w procesie kształcenia dorosłych oraz jakie wartości preferują osoby dorosłe, które się kształcą i czy istnieje różnica w ich preferencjach pomiędzy osobami, które się kształcą oraz tymi, którzy nie podejmują procesu kształcenia. Uzyskane wyniki pokazały, że proces kształcenia wpływa na kształt hierarchii wartości człowieka niezależnie od wieku. Pomiędzy osobami uczącymi się oraz tymi, które się nie kształcą, uczestniczącymi w prowadzonych badaniach istnieją różnice w rangowaniu wartości.

Bibliografia

1. Chałas K. Społeczno-kulturowe uwarunkowania wyboru i afirmacji wartości środowiskowych przez młodzież z gimnazjów wiejskich, [w:] Wartości w pedagogice. Rodzina i szkoła środowiskami urzeczywistniania wartości, red. W. Furmanek, A. Długosz, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2015.
2. Czakon-Tralski D, Borecka W. To co w życiu ważne czyli hierarchia wartości polskich i białoruskich studentów, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej w Gliwicach, Gliwice 2018. S. 131–142: URL: <https://www.polsl.pl/Wydzialy/ROZ/ZN/Documents/zeszyt%20123/Czakon-Tralski,%20Borecka.pdf>
3. Denek K. Wartości w edukacji szkolnej, [w:] Wartości w pedagogice, red. W. Furmanek, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów–Warszawa 2005.
4. Denek K. Wartości w kontekście edukacji i nauk o niej, [w:] Wartości w pedagogice. Urzeczywistnianie wartości, red. W. Furmanek, A. Długosz, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2015. s. 11–41.
5. Długosz A. Rozwijanie umiejętności wykorzystania czasu zadaniem rodziców w procesach wychowania do wartości, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2015. 341 s.
6. Ignatczyk W. System wartości rodzinnych młodzieży polskiej końca XX wieku, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Centrum Badań nad Rodziną, Poznań 2002. S. 17–22.
7. Łobocki M. W trosce o wychowanie w szkole, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2007. 310 s.
8. Nowak S. System wartości społeczeństwa polskiego, Uniwersytet Warszawski. Studia socjologiczne. 2011. 1 (200). S. 261–278.
9. Ostrowska U. Wartość, [w:] Encyklopedia Aksjologii Pedagogicznej, red. K. Chałas, A. Maj, POLWEN, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2016. 1572 s.

10. Piątek T. *Sztuka wydobywania człowieczeństwa – podstawowa wartość wychowania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2015. S. 158–167.

11. Znaniecki F. *Ludzie terażniejsi a cywilizacja przyszłości*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1974. 381 s.

References

1. Chałas, K. (2015). Społeczno-kulturowe uwarunkowania wyboru i afirmacji wartości środowiskowych przez młodzież z gimnazjów wiejskich, [w:] *Wartości w pedagogice* [Socio-cultural determinants of the choice and affirmation of environmental values by youth from rural junior high schools, [in:] *Values in pedagogy*]. *Rodzina i szkoła środowiskami urzeczywistniania wartości – Family and school as environments of realizing values*. W. Furmanek, A. Długosz (Ed.). Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów [in Polish].

2. Czakon-Tralski, D & Borecka, W. (2018). *To co w życiu ważne czyli hierarchia wartości polskich i białoruskich studentów* [What is important in life, i.e. the hierarchy of values of Polish and Belarusian students]. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej w Gliwicach, Gliwice [in Polish].

3. Denek, K. (2005). *Wartości w edukacji szkolnej, [w:] Wartości w pedagogice* [Values in school education, [in:] *Values in pedagogy*]. Furmanek W. (Ed.). Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów–Warszawa [in Polish].

4. Denek, K. (2015). *Wartości w kontekście edukacji i nauk o niej, [w:] Wartości w pedagogice. Urzeczywistnianie wartości* [Values in the context of education and science, [in:] *Values in pedagogy. Realizing your values*]. W. Furmanek, A. Długosz (Ed.). Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów [in Polish].

5. Długosz, A. (2015). *Rozwijanie umiejętności wykorzystania czasu zadaniem rodziców w procesach wychowania do wartości* [Developing the ability to use time as the task of parents in the processes of education to values]. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów [in Polish].

6. Ignatczyk, W. (2002). *System wartości rodzinnych młodzieży polskiej końca XX wieku* [The system of family values of Polish youth at the end of the 20th century]. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Centrum Badań nad Rodziną, Poznań [in Polish].

7. Łobocki, M. (2007). *W trosce o wychowanie w szkole* [For the sake of education at school]. Oficyna, Wydawnicza "Impuls", Kraków [in Polish].

8. Nowak, S. (2011). *System wartości społeczeństwa polskiego* [The value system of Polish society]. Uniwersytet Warszawski, "Studia Socjologiczne 2011" [in Polish].

9. Ostrowska, U. (2016). *Wartość, [w:] Encyklopedia Aksjologii Pedagogicznej* [Value, [in:] *Encyclopedia of Pedagogical Axiology*]. K. Chałas, A. Maj (Ed.). POLWEN, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom [in Polish].

10. Piątek, T. (2015). *Sztuka wydobywania człowieczeństwa – podstawowa wartość wychowania* [The art of bringing out humanity – the basic value of education]. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów [in Polish].

11. Znaniecki, F. (1974). *Ludzie terażniejsi a cywilizacja przyszłości* [Present people and the civilization of the future]. Wydawnictwo PWN, Warszawa [in Polish].

Борисюк І. О.

аспірант кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Новгородська Ю. Г.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти
та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя,
Україна

Шала А.

аспірант педагогічної підготовки, Державне вище професійне училище в м. Хелм,
Польща

СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ ВИХОВАННЯ ДОРΟΣЛИХ

У статті актуалізовано проблему формування системи цінностей як аксіологічної основи людини. Визначено сутність феномену "цінності"; розкрито основні наукові позиції вітчизняних і зарубіжних учених з приводу досліджуваного феномену. Зроблено аналіз наведеної в науковій літературі термінології з цієї проблематики. Аналізується ієрархія термінальних та інструментальних цінностей сучасної людини.

Авторами здійснено опис чинників, які впливають на формування життєвих цінностей. Проаналізовано вплив статі на формування їхньої системи цінностей. Проведено порівняльний аналіз системи цінностей представників різних статей, які навчаються, а також жінок та чоловіків, які не займаються освітою.

Вивчено відмінності у перевагах цінностей між чоловіками та жінками, які здобувають освіту, та представниками різних статей, які не навчаються. Досліджено відмінності в межах однієї статі у перевагах цінностей – між жінками (чоловіками), які отримують освіту, і тими, хто не здобуває освіту.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, ієрархія цінностей, особистість, стать, гендерна різниця.

Borysiuk I.

Graduate student, of the Department of Pedagogy, Primary Educational and Management Nizhyn Mykola Gogol State University, Ukraine

Novhorodska Y.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Primary Educational and Management Nizhyn Mykola Gogol State University, Ukraine

Szala A.

postgraduate student of pedagogical preparation, State Higher Vocational School in Chelm, Poland

THE SYSTEM OF VALUES OF ADULT EDUCATION

The article actualizes the problem of forming a system of values as the axiological basis of man. The essence of the phenomenon of "value" is determined; the main scientific positions of domestic and foreign scientists on the studied phenomenon are revealed. An analysis of the terminology given in the scientific literature on this issue is made. The hierarchy of terminal and instrumental values of modern man is analyzed.

The authors describe the factors that influence the formation of life values. The influence of gender on the formation of their value system is analyzed. A comparative analysis of the value system of representatives of different sexes who study, as well as women and men who are not engaged in education

The differences in the preferences of values between men and women who receive education and representatives of different sexes who do not study are studied. Gender differences in the preferences of values between women (men) who receive education and those who do not receive education have been studied.

Key words: values, value orientations, hierarchy of values, personality, sex, gender difference.